

Верховний
Суд

Аналіз підстав скасування за результатами касаційного перегляду судових рішень, ухвалених судами Дніпропетровської області

Євген Синельников,
суддя Верховного Суду
Касаційний цивільний суд

Динаміка та результати касаційного перегляду судових рішень судів Дніпропетровської області

- У 2025 році до Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду надійшло 1 831 касаційних скарг на судові рішення судів Дніпропетровської області, що на 349 (16%) менше, ніж у 2024 році (2 180).
- За січень–лютий 2026 року зареєстровано 228 проваджень.
- У 2025 році переглянуто 689 справ.
- 303 рішення (44%) скасовано
- 53 рішення (7,7%) змінено;
- 333 рішення (48,3%) залишено без змін.
- Протягом двох місяців 2026 року скасовано 28 рішень (3 – з направленням на новий розгляд до суду першої інстанції, 11 – на новий апеляційний розгляд) та 4 рішення змінено.

Щодо захисту прав власника земельної ділянки на якій здійснено самочинне будівництво

Будівництво, здійснене без належного відведення земельної ділянки та без отримання передбачених законом дозвільних документів, є самочинним незалежно від подальшої державної реєстрації прав чи укладених правочинів щодо такого майна; воно не породжує права власності та підлягає усуненню, у тому числі шляхом знесення, для відновлення порушених прав власника або користувача земельної ділянки.

Постанова КЦС ВС від 12 листопада 2025 року в справі № 932/4904/20

Належний спосіб захисту права власника земельної ділянки, на якій здійснено самочинне будівництво

Належними вимогами, які може заявити особа – власник земельної ділянки, на якій здійснено (здійснюється) самочинне будівництво, для захисту прав користування та розпорядження такою земельною ділянкою, є вимога про знесення (демонтаж, тощо) самочинно побудованого майна або визнання права власності за власником (користувачем) земельної ділянки.

Постанова КЦС ВС від 28 січня 2026 року в справі № 203/1586/23

Щодо способу захисту переважного права орендаря на придбання земельної ділянки при її продажу орендодавцем

Захист переважного права наймача (орендаря) здійснюється шляхом переведення прав та обов'язків покупця за договором купівлі-продажу за умов належного виконання договору найму, порушення переважного права та внесення грошової суми на депозит суду. За неможливості переведення прав покупця наймач має право вимагати відшкодування збитків. Визнання права власності чи визнання договору недійсним є неналежними способами захисту.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 червня 2025 року в справі № 192/553/21

Щодо умови визнання правочину фродаторним при відчуженні майна боржником

Добросовісність покупця, оплата ним вартості майна та відсутність родинних або інших зв'язків із боржником виключають можливість визнання договору купівлі-продажу фродаторним, навіть за наявності у продавця невиконаних боргових зобов'язань.

Постанова КЦС ВС від 04 лютого 2026 року в справі № 179/799/24

Щодо порядку обчислення позовної давності за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину-повернення сплачених на його виконання КОШТІВ

Позовна давність за вимогою про застосування наслідків нікчемного правочину обчислюється з початку виконання такого правочину, а не з моменту прийняття спадщини. Спадкування не перериває та не поновлює позовної давності, спадкуванням є лише перехід прав і обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців), тому закріплений у ч. 3 ст. 261 ЦК України особливий початок перебігу позовної давності до вимог про застосування наслідків нікчемного правочину поширюється не тільки на сторони нікчемного правочину, а й на їхніх правонаступників.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 червня 2025 року в справі № 201/2056/22

Обов'язковість експертної оцінки предмета іпотеки при позасудовому зверненні стягнення

Державна реєстрація права власності на предмет іпотеки за іпотекодержателем у позасудовому порядку вимагає обов'язкового надання експертної оцінки майна. Відсутність такої оцінки є порушенням законодавства та підставою для скасування державної реєстрації права власності. Іпотекодержатель зобов'язаний довести дотримання всіх процедурних вимог при зверненні стягнення.

Постанова КЦС ВС від 28 січня 2026 року в справі № 932/3641/22

Щодо набуття права власності на квартиру членом ЖБК та правові наслідки відсутності спадкоємців

Член житлово-будівельного кооперативу, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру до 2013 року, набуває права власності на це майно незалежно від державної реєстрації такого права. У разі відсутності спадкоємців за законом та заповітом така квартира може бути визнана відумерлою спадщиною.

Постанова КЦС ВС від 15 жовтня 2025 року в справі № 201/1512/22

Щодо спадкування права на банківський вклад при наявності заповідального розпорядження

Право на вклад входить до складу спадщини незалежно від способу розпорядження ним (заповіт чи заповідальне розпорядження банку). Якщо особа, вказана в розпорядженні банку, не прийняла спадщину або відмовилася від її прийняття, то спадкування права на вклад здійснюється спадкоємцем за законом, який прийняв спадщину. Сама по собі вказівка особи в заповідальному розпорядженні банку не свідчить про прийняття такою особою спадщини.

Постанова ОП КЦС ВС від 02 червня 2025 року в справі № 201/14368/15

Щодо права спадкоємців на отримання невикладених страхових сум незалежно від статусу ВПО

Відсутність реєстрації особи як ВПО та її незвернення до органів Фонду соціального страхування на підконтрольній Україні території не є підставою для невиклати страхових платежів. Припинення страхових виплат за життя спадкодавця з підстав, не передбачених законом, не зумовлює припинення вже призначених страхових виплат і не позбавляє спадкоємців можливості спадкувати право на їх отримання. Неможливість отримання свідоцтва про право на спадщину через відсутність документального підтвердження розміру невикладених страхових сум не перешкоджає спадкоємцю звертатися до суду за захистом своїх прав.

Постанова КЦС ВС від 26 березня 2025 року в справі № 183/5694/22

Щодо права баби на процесуальне представництво онука (онучки) у справах про стягнення аліментів

Баба, з якою проживає онук (онучка), має право на процесуальне представництво та подання позову про стягнення аліментів до батьків дитини на підставі близького кровного споріднення, без встановлення опіки чи призначення опікуном.

Постанова КЦС ВС від 04 лютого 2026 року в справі № 212/1496/24

Щодо визначення місця проживання дитини за кордоном: врахування думки дитини та необов'язковість висновку органу опіки

Відсутність висновку органу опіки не перешкоджає розгляду справи. Суд може заслухати думку дитини, зокрема через відеоконференцію, без обов'язкової участі психолога. Пред'явлення позову та оскарження рішення, ухваленого за результатом розгляду такого позову, підтверджує наявність спору між батьками.

Постанова КЦС ВС від 22 жовтня 2025 року в справі № 202/14959/23

Про правовий режим грошового забезпечення військовослужбовця у полоні

Грошове забезпечення військовослужбовця, отримане одним із подружжя під час перебування у шлюбі за період полону, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Якщо ці кошти були повністю використані в інтересах сім'ї (на потреби дітей, ремонт спільного житла, придбання майна) під час перебування у шлюбі, вони не підлягають поділу. При цьому подружжя зберігає право на поділ майна, придбаного за ці кошти, яке наявне і належить їм на праві власності.

Постанова КЦС ВС від 10 вересня 2025 року у справі № 176/2044/24

Отримання та збереження грошового забезпечення військовослужбовця, що перебував в полоні, законним представником його дитини, який одночасно отримує аліменти на її утримання, не відповідає принципам справедливості, добросовісності та розумності, та є підставою для стягнення безпідставно набутого майна на підставі ст. 1212 ЦК України.

Постанова КЦС ВС від 24 грудня 2025 року у справі № 131/191/25

Недопустимість безпідставного обмеження часу спілкування батька з дитиною за відсутності ризиків для її безпеки та добробуту

Обмеження спілкування батька з дітьми до 12 годин на місяць не відповідає принципу рівності прав батьків та найкращим інтересам дітей. За відсутності доказів негативного впливу спілкування з батьком, суд має забезпечити справедливую рівновагу між інтересами дитини та обох батьків.

Постанова КЦС ВС від 25 червня 2025 року у справі № 175/2313/21

Щодо умов збільшення частки у спільному майні того з подружжя, з ким проживає дитина

Збільшення частки у праві на майно того з подружжя, з ким проживає дитина (діти), можливе лише за умови недостатності розміру аліментів для забезпечення фізичного, духовного розвитку та лікування дитини. При вирішенні питання щодо збільшення частки у спільному майні подружжя того з них, з ким проживає дитина з особливими потребами, суд повинен встановити конкретні потреби такої дитини, їх характер, способи забезпечення та співвідношення розміру сплачуваних аліментів з необхідними витратами на забезпечення цих потреб.

Постанова ОП КЦС ВС від 24 лютого 2025 року в справі № 206/4992/21

Щодо недопустимості застосування статті 117 КЗпП України при розрахунку середнього заробітку за вимушений прогул

Середній заробіток за час вимушеного прогулу є заробітною платою, що виплачується працівнику, незаконно позбавленому можливості працювати, за весь період від дня звільнення до поновлення на роботі без обмеження шестимісячним строком. За своєю правовою природою такий середній заробіток відрізняється від виплат за час затримки розрахунку при звільненні, оскільки компенсує неотриману заробітну плату за період вимушеного невиконання трудової функції не з вини працівника.

Постанова КЦС ВС від 30 липня 2025 року у справі № 185/14111/23

Щодо права на щорічну відпустку під час вимушеного прогулу та відповідальність за несвоєчасний розрахунок при звільненні

Закон пов'язує право працівника, який перебував в оплаченому вимушеному прогулі, спричиненому незаконним звільненням, на щорічну основну відпустку, а непроведення розрахунку з працівником у день звільнення або, якщо в цей день він не був на роботі, наступного дня після його звернення з вимогою про розрахунок, у свою чергу, є підставою для застосування відповідальності, передбаченої ст. 117 КЗпП України.

Постанова КЦС ВС від 29 січня 2025 року в справі № 206/2608/22

Щодо закриття провадження у разі пред'явлення позову до померлої особи

Пред'явлення позову до померлої особи є підставою для закриття провадження у справі, оскільки цивільна правосуб'єктність фізичної особи припиняється у момент її смерті.

Постанова КЦС ВС від 01 жовтня 2025 року у справі № 204/14098/23

Щодо початку перебігу строку на апеляційне оскарження для прокурора

Строк на апеляційне оскарження рішення суду для прокурора, який діє як представник держави в особі органу місцевого самоврядування, обчислюється з дати отримання судового рішення безпосередньо органом місцевого самоврядування як відповідачем у справі, а не з моменту виявлення прокурором такого рішення в ЄДРСР.

Постанова КЦС ВС від 24 вересня 2025 року у справі № 174/803/23

Щодо правових наслідків укладення договору позики між фізичною особою та юридичною особою, де та сама особа є директором

Директор юридичної особи при укладенні договору діє не як фізична особа, а як орган юридичної особи. Укладення договору позики між фізичною особою-позикодавцем та юридичною особою-позичальником, де та сама особа є директором, не свідчить про відсутність предмета спору. Органи юридичної особи не є самостійними учасниками цивільних відносин.

Постанова КЦС ВС 03 вересня 2025 року у справі № 187/173/25

Щодо наслідків неможливості проведення судової експертизи через ненадання документів

При неможливості проведення призначеної судом експертизи через відсутність необхідних документів суд зобов'язаний встановити, хто з учасників справи ухилився від їх надання, та відповідно до ч. 1 ст. 109 ЦПК України вирішити питання про визнання чи відмову у визнанні факту, для з'ясування якого призначалася експертиза. Невиконання судом цього обов'язку є підставою для скасування судового рішення.

Постанова КЦС ВС від 21 травня 2025 року в справі № 205/682/22

Щодо процесуального правонаступництва у цивільному процесі та право апеляційного оскарження правонаступником

Право апеляційного оскарження судових рішень належить правонаступнику сторони у справі, який реалізує це право саме як правонаступник, а не як особа, що не брала участі у справі. При цьому правонаступник набуває всіх процесуальних прав та обов'язків особи, яку він замінює у процесі.

Постанова КЦС ВС від 15 травня 2025 року в справі № 2-3680/11

Щодо електронних документів та їх оцінка судом

Електронний документ, створений з дотриманням вимог законодавства, має таку ж юридичну силу, як і документ на паперовому носії. У разі виявлення розбіжностей між відомостями на електронних та паперових носіях пріоритетними є відомості на паперових носіях. Оцінка електронного доказу здійснюється судом на загальних підставах відповідно до процесуального законодавства.

Постанова ОП КЦС ВС від 05 травня 2025 року в справі № 199/9897/22

Щодо юрисдикційної належності спорів про витребування земельної ділянки за участю територіальної громади

Позовні вимоги у справі про витребування земельної ділянки та скасування рішення про державну реєстрацію права оренди, заявлені прокурором в інтересах органу місцевого самоврядування до юридичної особи, є земельним спором між територіальною громадою та юридичною особою, який належить до господарської юрисдикції, що виключає розгляд справи в порядку цивільного судочинства.

Постанова КЦС ВС від 14 травня 2025 року в справі № 205/1876/23

Недопустимість зупинення цивільного провадження до завершення кримінальної справи за наявності достатніх доказів

Відсутність вироку в кримінальній справі не є підставою для зупинення провадження в цивільній справі за умови наявності достатніх доказів для встановлення та оцінки обставин справи.

Постанова КЦС ВС від 23 квітня 2024 року в справі № 201/12587/21

Щодо мотивування висновку суду про наявність поважних причин для поновлення строку на апеляційне оскарження

Апеляційний суд при вирішенні питання про поновлення строку на апеляційне оскарження має мотивувати свій висновок про наявність поважних причин на поновлення строку на апеляційне оскарження. Сама по собі вказівка про те, що є поважні причини для поновлення строку для апеляційного оскарження, не є належним мотивуванням поновлення строку на апеляційне оскарження.

Постанова ОП КЦС ВС від 07 квітня 2025 року в справі № 190/1598/22

Щодо порушення права на участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції

Суд зобов'язаний забезпечити учасникам справи можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Незапрошення позивача до відеоконференції всупереч постановленим ухвалам про задоволення відповідного клопотання є порушенням права на доступ до правосуддя.

Постанова КЦС ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 210/7015/19

Щодо обчислення процесуального строку на усунення недоліків апеляційної скарги

Якщо початок строку на усунення недоліків апеляційної скарги припадає на вихідний день, його відлік починається з першого робочого дня. Строк не вважається пропущеним, якщо матеріали на усунення недоліків надіслані засобами поштового зв'язку до його закінчення. Визнання апеляційної скарги неподаною за наявності доказів усунення недоліків у встановлений строк є надмірним формалізмом та порушує право на апеляційне оскарження як складову права на справедливий суд.

Постанова КЦС ВС від 18 лютого 2026 року у справі № 201/6039/25

Щодо звільнення позивачів від сплати судового збору у справах про відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я незалежно від стадії процесу

Звільнення заявника від сплати судового збору при зверненні з позовом на підставі закону означає його звільнення від сплати такого збору на всіх етапах процесу, в тому числі й при поданні апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції, постановлену в порядку розділу VI ЦПК України. Процедура розгляду заяви про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, здійснюється відповідно до ст. 432 ЦПК України в межах єдиного провадження, де питання сплати судового збору вже було вирішене при поданні позову. Обов'язок сплати судового збору має бути або на всіх стадіях процесу, або відсутнім, якщо закон звільняє від сплати або не містить норм щодо його сплати.

Постанова КЦС ВС від 12 березня 2025 року в справі № 185/7288/21

Щодо неможливості виступати стороною у цивільному процесі філії чи представництву

Справи, в яких відповідачем виступає філія чи представництво, не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, у зв'язку з відсутністю сторони у цивільному процесі, до якої пред'явлено позов, а отже вирішення цивільного спору неможливе.

Постанова КЦС ВС від 23 квітня 2024 року в справі № 201/14/22

Щодо касаційного оскарження судових рішень у справах за скаргами на дії державного виконавця

Касаційне оскарження судових рішень у справах за скаргами на дії державного виконавця допускається незалежно від ознаки малозначності справи. У таких справах не застосовуються обмеження щодо ціни позову, які передбачені для малозначних справ, а касаційне оскарження здійснюється на загальних підставах відповідно до ч. 2 ст. 389 ЦПК України.

Постанова ОП КЦС ВС від 05 травня 2025 року в справі № 176/1715/23

Щодо визначення юрисдикції спору про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця під час виконання зведеного виконавчого провадження

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця (або іншої посадової особи органу ДВС) чи приватного виконавця під час виконання зведеного виконавчого провадження, у якому об'єднано виконання судових рішень, ухвалених судами різних юрисдикцій, належить до юрисдикції адміністративних судів.

Постанова КЦС ВС від 04 червня 2025 року в справі № 176/244/23

Щодо необхідності зняття арешту з майна після закінчення строку для пред'явлення виконавчого документа

Збереження арешту, накладеного державним виконавцем з метою виконання судового рішення, за відсутності відкритих виконавчих проваджень та можливості продовження примусового виконання судового рішення, є невиправданим втручанням у право на мирне володіння майном боржника, оскільки необґрунтовано обмежує його право користування та розпорядження належним на праві власності майном.

Постанова КЦС ВС від 10 грудня 2025 року в справі № 202/5715/24

Щодо зняття арешту з майна при поверненні виконавчого документа за заявою стягувача

При поверненні виконавчого документа стягувачу на його письмову заяву державний виконавець зобов'язаний зняти арешт із майна боржника. Бездіяльність державного виконавця та начальника ВДВС щодо незняття арешту з майна боржника в такому випадку є протиправною.

Постанова КЦС ВС від 25 червня 2025 року у справі № 205/1452/16-ц

Щодо правомірності включення нарахованих процентів до тіла кредиту АТ «Універсал Банк»

Списання АТ «Універсал Банк» коштів в рахунок погашення заборгованості за відсотками не свідчить про узгодження відповідачем умов про порядок сплати та розмір процентної ставки. Відтак, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відсутність підстав для стягнення з відповідача на користь АТ «Універсал Банк» заборгованості у повному обсязі.

Постанова Волинського апеляційного суду від 04 березня 2026 року у справі № 159/7930/25, постанова Сумського апеляційного суду від 03 березня 2026 року у справі №591/8993/23, постанова Київського апеляційного суду від 26 березня 2025 року у справі № 755/5360/24.

Щодо стягнення процентів

Справу щодо наявності / відсутності у суду права давати оцінку справедливості тих чи інших умов кредитного договору та змінювати на цій підставі розмір нарахованих процентів без заявлення відповідних позовних вимог стороною договору (наприклад, щодо можливості / неможливості зменшення судом нарахованих кредитором відсотків за користування кредитними коштами в межах судової справи за позовом кредитора до боржника про стягнення заборгованості за кредитним договором за обставин незвернення боржника до суду з відповідними позовними вимогами про завідомо неvigідні, несправедливі умови договору) прийнято до розгляду об'єднаною палатою КЦС ВС (ухвала Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 18 лютого 2026 року у справі № 552/672/23 (провадження № 61-4595сво25)).

Щодо територіальної підсудності

У постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 24 червня 2024 року у справі № 554/7669/21 (провадження № 61-5805сво23) вказано, що «положення частини першої статті 27, частини першої статті 28 ЦПК України імперативно встановлюють, що визначення територіальної юрисдикції (підсудності) здійснюється з урахуванням зареєстрованого місця проживання або перебування фізичної особи – сторони у справі, якщо інше не передбачено законом. Зазначена вимога процесуального закону унеможливорює зловживання процесуальними правами при визначенні підсудності.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 серпня 2024 року у справі № 607/5535/22 (провадження № 61-17499св23) зазначено, що «особи, які залишили або покинули своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації та стали на облік як внутрішньо переміщені особи можуть звертатися з позовами до судів за місцем фактичного проживання/перебування. Таким чином, якщо особа-переселенець зареєструвалася на новому місці як внутрішньо переміщена особа, то, маючи відповідну довідку про взяття на облік, переселенець може звертатись з позовом до суду у місці свого тимчасового перебування. Отже, позивач використала надане їй процесуальним законодавством право обрати суд та звернулась до Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області за місцем свого перебування, що відповідає вимогам частини першої статті 28 ЦПК України».

Щодо територіальної підсудності (пропозиції)

Якщо у витягу з Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб відомостей про взяття відповідача на облік як внутрішньо переміщеної особи немає, суд керується інформацією про останнє відоме зареєстроване місце проживання особи з Єдиного державного демографічного реєстру. У разі якщо зареєстроване місце проживання знаходиться на тимчасово окупованій території або в зоні бойових дій, справа розглядається судом, якому визначено територіальну підсудність справ цього району.

Якщо з Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб суд установить, що фактичне місце проживання відповідача як внутрішньо переміщеної особи зареєстроване в іншому районі, справа підлягає передачі за підсудністю згідно зі статтею 31 ЦПК України.

Зареєстрованим місцем проживання або перебування фізичної особи – сторони у справі є: для внутрішньо переміщених осіб таким зареєстрованим місцем перебування є адреса, внесена до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб та підтверджена довідкою.

Зміна місця проживання відповідача в процесі розгляду справи не є підставою для передачі справи за підсудністю

Верховний
Суд

Дякую за увагу!